

РЕГІОНАЛЬНА ІНВЕСТИЦІЙНА ПОЛІТИКА ЯК ФАКТОР АКТИВІЗАЦІЇ ІННОВАЦІЙНО-ТЕХНОЛОГІЧНОГО РОЗВИТКУ ПІДПРИЄМСТВ

Г.Р. Натрошвілі,

Київський національний університет технологій та дизайну

Проаналізовано напрями і механізми регіональної інвестиційної політики. Визначено основні проблеми організації інвестиційної діяльності в регіонах. Запропоновано напрями формування стратегічних орієнтирів інвестиційного розвитку регіонів. Ключові слова: інвестування, інвестиційна політика, інноваційно-технологічний розвиток.

Постановка проблеми. Економічний розвиток регіону значною мірою залежить від ефективності організації інвестиційного процесу. Особливо актуальною ця проблема стає у зв'язку з нерівномірністю інвестиційного розвитку регіонів. Дослідження особливостей управління інвестиційним забезпеченням економічного розвитку на рівні регіону є значною комплексною проблемою, для вивчення якої бракує результатів фундаментальних, науково-практичних та методичних розвідок.

Аналіз наукових досліджень та публікацій. З проблематики стратегічного планування інвестиційного розвитку останнім часом видається чимало наукових праць. Вченими досліджено питання інвестиційно-інноваційного забезпечення конкурентоспроможності регіону [1], зроблено внесок у розвиток методології оцінювання економічної та інвестиційної динаміки розвитку регіонів [2], запропоновано засади формування стратегій соціально-економічного розвитку регіонів України з урахуванням інвестиційних чинників [3], внесено пропозиції щодо вдосконалення системи управління інвестиційним та інноваційним розвитком регіонів [4]. Проте мають бути розроблені методичні рекомендації щодо організації стратегічного планування інвестиційної діяльності регіонів з урахуванням проблем інноваційно-технологічного забезпечення виробничих територіальних систем.

Мета статті – виробити науково обґрунтовані рекомендації з питань методичного забезпечення стратегічного планування інвестиційного розвитку регіонів.

Економічна реальність розвитку країн та їхніх регіонів, а також фактори, що її обумовлюють, спонукала до розробки теоретичних моделей формування регіональної інвестиційної політики, котра відповідала б поточній ситуації та давала змогу висувати конкретні рекомендації щодо поліпшення стану інвестиційного ринку.

Вважається, що головною метою регіональної інвестиційної політики є стабільний соціально-економічний розвиток регіону на основі оптимального використання інвестиційних ресурсів. Досягнення цієї мети потребує не лише нарощування останніх, а й підвищення економічної і соціальної ефективності їх використання шляхом спрямування на інноваційний розвиток виробництва та інфраструктурного середовища, створення високопродуктивних робочих місць. При цьому регіональна інвестиційна політика має бути синхронізованою з загальнонаціональною, сприяти їй на рівні регіону в досягненні спільних цілей та виконанні

спільних завдань [1].

В умовах трансформаційної економіки основними напрямками регіональної інвестиційної політики на сучасному етапі є [1, 2]:

- контроль над інвестуванням у найважливіші об'єкти;
- зміна джерел фінансування інвестицій, заміщення бюджетних асигнувань ресурсами приватних інвесторів (корпоративних і індивідуальних);
- перехід на нові організаційні форми і економічні методи керування інвестиційними проектами;
- пріоритетність проектів, що мають високу значимість, швидку окупність, вигідність із погляду створення нових робочих місць і надходжень «швидких грошей» у місцевий бюджет.

У процесі формування та реалізації регіональної інвестиційної політики використовуються як адміністративні, так і ринкові методи регулювання. Причому набір методів і важелів такого регулювання залежить скоріше від конкретних економічних реалій та традицій управління економічним розвитком держави, ніж від соціально-економічних інституціональних підвалин суспільства. Так, нині розвинені країни з ринковою економікою (в тому числі країни «старого ЄС») використовують різні адміністративні обмеження, а країни колишнього соціалістичного табору (Китай, В'єтнам) – ринкові механізми. Зокрема, у Франції, Японії та Швеції сильними залишаються позиції прихильників активного державного регулювання, тоді як у Великій Британії та Італії перевагу віддають неоліберальним ідеям. Наприклад, у Франції та Японії щороку розробляються плани державної інвестиційної стратегії, в яких чітко окреслюються напрями державного інвестування. Водночас жоден із урядів країн Заходу не відмовився від здійснення структурної політики, були лише змінені її пріоритети та механізми. Для цього, як і раніше, використовуються бюджетно-податкові важелі. Відмовившись у 70-80-х роках ХХ ст. від допомоги (іноді повного утримання) не завжди рентабельних і навіть збиткових підприємств, уряди отримали можливість використати бюджетні кошти на розвиток найно-

віших галузей економіки, фінансування НДДКР, де частка державних витрат становить від 40 до 55%.

Але необхідно взяти до уваги, що механізм управління інвестиційним розвитком на рівні регіону визначається, перш за все, сутністю та особливістю економічних відносин та ступенем розвитку виробничих сил у державі. Регіональна інвестиційна політика є похідною від державної. В методологічному плані в площині організації інвестиційної діяльності для характеристики економічних відносин з приводу інвестування доцільно виділити та проаналізувати окремі типи організації інвестиційного процесу, що сформувалися в різних країнах протягом останніх років.

На думку автора статті, нині регіональні органи в країні з трансформаційною економікою можуть сприяти оздоровленню інвестиційного клімату головним чином шляхом розвитку й удосконалення інфраструктури. У першу чергу необхідно домогтися прогресу в галузі комунікаційних технологій і транспортних систем. Взагалі підприємства інфраструктури мають забезпечити підприємства інших галузей необхідними послугами та, як наслідок, знизити рівень їхніх витрат. Крім того, підприємства інфраструктурних галузей можуть, за певних умов, суттєво поповнити бюджети всіх рівнів за рахунок податкових й неподаткових платежів та стимулювати приплив в економіку країни нових іноземних інвестицій.

Зазвичай ринок інвестиційних товарів формується у межах певного регіону, оскільки ці об'єкти, як правило, прив'язані до місця їхнього споживання. Цей ринок тільки тоді добре виконує свої функції, коли на роль підрядника претендує не одна фірма (монополіст), а кілька. Чим більше в регіоні фірм, що спеціалізуються на виробництві того чи іншого інвестиційного товару, тим вище рівень конкуренції і нижче ціна реалізації.

Для проведення макроекономічної або макрорегіональної оцінки інвестиційної політики та системи регулювання інвестиційної діяльності використовують різні аналітичні підходи. По-перше, визначають

рівень інвестування національної економіки (відношення валових інвестицій до ВВП, динаміка інвестицій на макрорівні, а також у галузевому і регіональному розрізі). По-друге, аналізують динаміку структури інвестицій, виокремлюючи в ній виробничу, технологічну і відтворювальну, а також на рівні макро- та мікрорегіонів. По-третє, аналізують результативність (ефективність) інвестицій, а також досліджують інвестиційний клімат [5].

Успішна реалізація завдань соціально-економічного розвитку регіонів значною мірою залежить від створення та функціонування ефективної системи активізації інвестиційної діяльності у регіоні. Як відомо, інвестиції є рушійною силою процесів економічного зростання, відновлення виробничого апарату та підвищення добробуту населення, а інвестування – це сукупність економічних відносин між суб'єктами економіки, тобто її секторами (нефінансових та фінансових корпорацій, сектором загальнодержавного управління, сектором домашніх господарств), що виникають на всіх стадіях впродовж повного циклу їх кругообігу. При цьому інвестиційна діяльність як сукупність цілеспрямованих дій в реалізації окремих інвестиційних проектів є лише механізмом інвестування. Реалізація інвестування і складових його механізмів здатна забезпечити ефективне відтворення економічного потенціалу регіону на якісно новій технічній та технологічній основі.

Можемо відзначити основні особливості управління інвестиційним забезпеченням економічного розвитку регіону в умовах перехідної економіки [1, 3, 5]:

- порівняно низька привабливість інвестиційного клімату у більшості регіонів, що викликано деформаціями та структурними диспропорціями регіонального розвитку;

- відсутність системного підходу при формуванні державної регіональної політики, недосконалість нормативно-правового регулювання регіонального економічного розвитку, недостатнє застосування інструментів державного стимулювання інвестиційного розвитку регіонів;

- недостатній вплив системи формування місцевих бюджетів та трансфертів на

економічний розвиток регіонів;

- відтік трудових ресурсів та капіталу із одних місцевостей на користь інших (в основному великих міст);

- низька ефективність та результативність підтримки регіональної інвестиційної діяльності за рахунок централізованих ресурсів, гальмування та протидія процесам децентралізації бюджетного процесу, низький рівень бюджетної дисципліни;

- загострення інвестиційної конкуренції між регіонами.

Механізм управління інвестиційним розвитком регіонів як спосіб реалізації державної регіональної політики має передбачати залучення і активізацію усіх важелів, що здатні привести регіональну економіку до стану стабільного розвитку та економічного зростання на основі ефективного інвестування, сприяючи розширенню ринкових перетворень.

Механізми управління інвестиційним розвитком регіонів, з огляду на численність та системність наявних проблем, мають бути значно удосконалені в плані підвищення рівня наукового забезпечення такого управління. Одним із напрямів є впровадження та підтримка стратегічного планування інвестиційного розвитку (інвестиційного процесу) регіонів, яке б враховувало загальні макроекономічні тенденції та особливості стану інвестиційної діяльності на конкретній території [2, 3].

Досягти підвищення ефективності державного управління інвестиційним забезпеченням економічного розвитку регіонів можливо через здійснення ефективного централізованого державного та регіонального прогнозування, планування і регулювання інвестиційних процесів відповідно до сучасних технологій управління, включаючи забезпечення їхнього збалансування та взаємоузгодженість, за умов державної підтримки [4].

Одним із найголовніших завдань стратегічного планування інвестиційного розвитку регіонів є організація науково обґрунтованого моделювання пропонованих сценаріїв (варіантів). Непродумані (необґрунтовані) економічні рішення можуть мати катастрофічні наслідки і викликати довгострокове по-

гіршення інвестиційного клімату, що унеможливило швидке формування ефективного інвестиційного процесу.

Спочатку необхідно всебічно проаналізувати стан і тенденції інвестиційного процесу в регіоні в контексті загального макроекономічного розвитку. Зазвичай фахівці органів виконавчої влади використовують стандартні методи статистичного та порівняльного аналізу. На думку автора статті, при формуванні стратегій інвестиційного розвитку регіонів, зважаючи на диференціацію їхнього розвитку, слід розширити застосування сучасних економетричних (економіко-математичних) методів аналізу інформації.

Після того як надано оцінку інвестиційному процесу в регіоні, доцільно провести аналіз наявних інструментів реалізації регіональної інвестиційної політики. Нині основними інструментами впливу регіональної влади на інвестиційний розвиток регіону є обласні цільові програми та обласний бюджет. Обласні цільові програми можуть бути двох видів: спрямовані на вирішення завдання стимулювання соціально-економічного розвитку (наприклад, забезпечення прискореного економічного росту у важливих регіонах країни) і спрямовані на вирішення завдання забезпечення відтворення ресурсів розвитку (у тому числі, на вирішення проблем кризових територій). Щодо двох видів програм мають бути вироблені вимоги ефективності відповідно до типології регіонів і специфіки розв'язуваних завдань. При цьому необхідно забезпечити перехід від підтримки конкретних регіонів до вирішення системних проблем [3, 5].

Автор статті вважає, що обласна цільова програма інвестиційного розвитку регіону має будуватися за такими принципами:

- взаємозв'язку та наступності програм (програми та проекти на кожному етапі реалізації мають бути взаємозалежні за завданнями);

- нарощування зусиль (необхідно забезпечити відтворення ресурсів у процесі реалізації стратегії, тобто можливість використати на наступних етапах ресурси, що були створені на попередніх етапах);

- економії ресурсів (при розробці програми важливо, щоб ефект від її реалізації був ширше, ніж безпосереднє вирішення програмних завдань. Мова йде про створення загальних сприятливих соціальних, технологічних, інституціональних та організаційних умов, що підвищують загальну ефективність економіки, соціальної сфери);

- «середовищного впливу» (програми мають бути спрямовані на формування умов для вирішення певного роду проблем, наприклад, міграції за рахунок створення найбільш сприятливих умов життєдіяльності та формування нових робочих місць);

- інституціонального розвитку (ефективність програм визначається змінами в організаційній та інституціональній сферах).

Необхідно встановити, що основою реалізації цільових програм розвитку регіонів мають стати Стратегії економічного і соціального розвитку областей на період до 2015 року. Головною метою регіональних стратегій слід визначити поліпшення якості життя населення за рахунок ефективних структурних змін економіки та підвищення конкурентоспроможності регіональної економічної системи на основі випереджаючого збільшення обсягів та удосконалення структури інвестицій, активізації інноваційної діяльності, переходу економіки на інноваційну модель розвитку та формування сучасних високотехнологічних виробництв [4].

Основними цілями реалізації таких стратегій можуть бути: розвиток людського потенціалу, раціональне використання природних ресурсів, трансформація доходів у капітал і залучення інвестицій в економіку області, розвиток малого бізнесу, формування високоефективного інноваційно-виробничого комплексу регіону та ін.

Одним із чинників, що спричиняють необхідність впливу держави на інвестиційну діяльність на рівні регіонів, є нерівномірність показників інвестиційної діяльності у різних регіонах. Причинами, що зумовлюють концентрацію інвестиційних ресурсів та джерел інвестування в одних регіонах і слабкі позиції з інвестиційної діяльності та незначну інвестиційну привабливість в інших, стають: високий податко-

вий і адміністративний тиск на бізнес, який намагається конкурувати, а не отримувати ренту; зниження рівня фондівіддачі, інфляція; вузькість внутрішнього ринку, викликана розподілом суспільного продукту; відсутність практично більшості ринкових інститутів – корпоративного сектору, ринку цінних паперів, ринку землі, ринку нерухомості; відтік трудових ресурсів та капіталу із одних місцевостей на користь інших (в основному великих міст); неопрацювання органами місцевої влади механізмів складання інвестиційного портрету території; нестача оперативної інформації і внаслідок цього нерозвиненість зв'язків між суб'єктами ринку.

Висновки. Мають бути значно удосконалені механізми управління інвестиційним розвитком регіонів з метою підвищення рівня наукового забезпечення такого управління. Для цього необхідно впровадити та підтримувати стратегічне планування інвестиційного розвитку (інвестиційного процесу) регіонів, яке б враховувало загальні макроекономічні тенденції та особливості стану інвестиційної діяльності на конкретній території.

Досягти підвищення ефективності управління інвестиційним забезпеченням економічного розвитку регіонів можливо за умови державної підтримки, зокрема, внаслідок здійснення ефективного централізо-

ваного державного та регіонального прогнозування, планування і регулювання інвестиційних процесів відповідно до сучасних технологій управління, включаючи забезпечення їхнього збалансування та взаємоузгодженість.

Засадами реалізації цільових програм розвитку регіонів мають стати Стратегії економічного і соціального розвитку областей на період до 2015 року, що передбачають: поліпшення якості життя населення за рахунок ефективних структурних змін економіки та підвищення конкурентоспроможності регіональної економічної системи на основі випереджаючого збільшення обсягів та вдосконалення структури інвестицій, активізації інноваційної діяльності, переходу економіки на інноваційну модель розвитку та формування сучасних високо-технологічних виробництв.

Основними цілями реалізації таких стратегій можуть бути: розвиток людського потенціалу, раціональне використання природних ресурсів, трансформація доходів у капітал і залучення інвестицій в економіку області, розвиток малого бізнесу, формування високоефективного інноваційно-виробничого комплексу регіону та ін.

У подальшому необхідно виробити методики прогнозування інвестиційної активності в регіоні залежно від зміни макроекономічної ситуації.

Література

1. Беленький П.Ю. Інвестиційно-інноваційне забезпечення конкурентоспроможності регіону / П.Ю. Беленький, В.І. Шевченко-Марсель, О.О. Другов. – Львів, Ін-т регіональних досліджень НАН України, 2006. – 129 с.
2. Артеменко В.Б. Індикатори стійкого соціально-економічного розвитку регіонів / В.Б. Артеменко // Регіональна економіка. – 2006. – № 2. – С. 90–98.
3. Черевко О.В. Стратегія соціально-економічного розвитку регіонів України: Монографія. – Черкаси: Брама-Україна, 2006. – 424 с.
4. Веселовська О. Удосконалення системи управління інвестиційним та інноваційним розвитком регіонів // Проблеми науки. – 2009. – № 5. – С. 15–20.
5. Моніторингові оцінювання складних соціально-економічних явищ розвитку регіону. – Львів, Ін-т регіональних досліджень НАН України, 2006. – 306 с.

Г.Р. Натрошвили **РЕГИОНАЛЬНАЯ ИНВЕСТИЦИОННАЯ ПОЛИТИКА КАК ФАКТОР АКТИВИЗАЦИИ ИННОВАЦИОННО-ТЕХНОЛОГИЧЕСКОГО РАЗВИТИЯ ПРЕДПРИЯТИЙ**

Проанализированы направления и механизмы региональной инвестиционной политики. Определены основные проблемы организации инвестиционной деятельности в регионах. Предложены направления формирования стратегических ориентиров инвестиционного развития регионов.